

ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจที่ตกอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติการแข่งขัน ทางการค้า พ.ศ. 2560 ศึกษากรณีบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ศุภชัย ศรีจันทังค์*

บทนำ

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มีการบัญญัติให้การกระทำของรัฐวิสาหกิจจะต้องตกอยู่ภายใต้ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 โดยมีบทบัญญัติที่ยกเว้นการกระทำของรัฐวิสาหกิจ ปรากฏตามมาตรา 4(2) เฉพาะการกระทำในส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรี โดยมีเจตนาพิเศษเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค แต่ยังไม่มีความเห็นว่าการพิจารณาที่ชัดเจนประกอบกับการที่บทบัญญัติมาตรา 4(2) มีการวางหลักข้อยกเว้นไว้อย่างเปิดกว้าง ทั้ง ๆ ที่การกระทำที่เป็นข้อยกเว้นควรจะต้องมีการบัญญัติไว้โดยจำกัอย่างยั้ง

ผู้เขียนจึงได้ศึกษาถึงบทบัญญัติข้อยกเว้นของการกระทำรัฐวิสาหกิจมาตรา 4(2) โดยมุ่งศึกษาไปที่รัฐวิสาหกิจอย่างบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ว่าควรมีแนวทางการพิจารณาข้อยกเว้นการกระทำของรัฐวิสาหกิจเป็นอย่างไร โดยบทบัญญัติตามมาตรา 4(2) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มีการบัญญัติไว้อย่างเปิดกว้าง จึงมีประเด็นให้ศึกษาว่าข้อยกเว้นของการกระทำรัฐวิสาหกิจที่จะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ควรที่จะต้องเป็นไปโดยเคร่งครัดหรือไม่

ผู้เขียนได้เลือกศึกษาเปรียบเทียบกับแนวทางของกฎหมายต่างประเทศอันได้แก่ กฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซีย โดยจะศึกษาเฉพาะกรณีของบริษัท Pertamina และกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศสิงคโปร์ โดยจะศึกษาเฉพาะกรณีของบริษัท Temasek Holdings ซึ่งแต่ละประเทศมีแนวทางของข้อยกเว้นการกระทำรัฐวิสาหกิจที่จะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าที่แตกต่างกันออกไป แต่มีลักษณะที่เหมือนกันประการหนึ่ง คือ เป็นลักษณะของข้อยกเว้นที่ต้องตีความตามตัวอักษรอย่างเคร่งครัด ผู้เขียนจะศึกษาแนวทางกฎหมายของแต่ละประเทศ โดยศึกษาถึงข้อดี

* บทความนี้เรียบเรียงมาจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง, “ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจที่ตกอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ศึกษากรณีบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน),” การค้นคว้าอิสระปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2561.

และข้อเสีย โดยนำมาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติข้อยกเว้นตามมาตรา 4(2) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2560 และหาแนวทางที่เหมาะสมที่สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ต่อไป

ปัญหาการวิจัย

โดยเมื่อปลายปี พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมาได้มีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นมาว่า บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 เปิดให้บุคคลทั่วไปที่สนใจจะมาเปิดสถานีบริการน้ำมันกับบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จะต้องมีการ Café Amazon อยู่ในสถานีบริการน้ำมันของตนด้วย โดยบุคคลที่เป็นเจ้าของสถานีบริการน้ำมันที่ได้รับอนุญาตจากบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เท่านั้น ที่จะสามารถเปิดร้าน Café Amazon ในสถานีบริการน้ำมันได้ ส่งผลให้เจ้าของสถานีบริการน้ำมัน (dealer) ถูกจำกัดโอกาสในการเลือกผู้ประกอบการร้านกาแฟในสถานีบริการน้ำมันของตน โดยเมื่อมีร้าน Café Amazon บุคคลภายนอกที่เป็นผู้ประกอบการร้านกาแฟอื่น ก็อาจจะไม่เข้ามาแข่งขันเพราะพิจารณาว่าอาจเป็นการไม่คุ้มทุนที่จะมีร้านกาแฟถึง 2 ร้านในสถานีบริการน้ำมันเพียงแห่งเดียว พฤติกรรมดังกล่าวของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีลักษณะเข้าหลักเกณฑ์ความผิดในเรื่อง การขายควบ กล่าวคือ เมื่อ dealer จะเปิดสถานีบริการน้ำมัน ปตท. จำกัด (มหาชน) ก็จะต้องมีร้านกาแฟ Café Amazon อยู่ด้วย ทำให้เป็นการจำกัดการเลือกร้านกาแฟของ dealer ที่มาทำสัญญาเปิดสถานีบริการน้ำมันกับบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งแตกต่างจากสัญญาการให้ใช้สิทธิในสินค้าหรือบริการที่เราเรียกว่า สัญญา Franchise โดยถ้าการกระทำของผู้ประกอบการธุรกิจเป็นไปเพื่อที่จะควบคุมคุณภาพของสินค้าหรือบริการ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันผู้ประกอบการธุรกิจสามารถมีเงื่อนไขให้ Franchisee ปฏิบัติตามได้ และไม่ใช่วัตถุประสงค์ของผู้ประกอบการธุรกิจที่จะเข้าองค์ประกอบความผิดตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ด้วย

จากกรณีศึกษาดังกล่าวนี้ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จะสามารถอ้างได้หรือไม่ว่าพฤติกรรมของตนที่มีลักษณะเป็นการกำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่ไม่เป็นธรรมให้ผู้ประกอบการอื่นซึ่งเป็นคู่ค้าของตน (dealer) ต้องถูกจำกัดโอกาสในการที่จะสามารถเลือกผู้ประกอบการร้านกาแฟอื่นมาตั้งในสถานีบริการน้ำมันของตนนั้นเป็นการกระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพราะช่วยให้บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) สามารถที่จะทำกำไรได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ผลที่ตามมาก็คือ สามารถนำส่งรายได้จำนวนมากให้กับกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มาโดยตลอด โดยถือหุ้นใน

สัดส่วนร้อยละ 51.11 (ข้อมูล ณ วันที่ 5 มกราคม 2562) และผลสุดท้ายที่ตามมาคือ เป็นการช่วยรัฐให้มีงบประมาณในการพัฒนาประเทศ¹

จากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวมาข้างต้น การที่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีแนวโน้มที่จะอ้างได้ว่า พฤติกรรมในลักษณะดังกล่าวของตนนั้น เข้าเงื่อนไขตามข้อยกเว้นการกระทำของรัฐวิสาหกิจมาตรา 4(2) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้ศึกษาถึงบทบัญญัติข้อยกเว้นของการกระทำรัฐวิสาหกิจมาตรา 4(2) โดยมุ่งศึกษาไปที่รัฐวิสาหกิจอย่างบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ว่าควรมีแนวทางการพิจารณาข้อยกเว้นการกระทำของรัฐวิสาหกิจเป็นอย่างไร โดยบทบัญญัติตามมาตรา 4(2) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มีการบัญญัติไว้อย่างเปิดกว้าง จึงมีประเด็นให้ศึกษาว่าข้อยกเว้นของการกระทำรัฐวิสาหกิจที่จะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ควรที่จะต้องเป็นไปโดยเคร่งครัดหรือไม่ เนื่องจากข้อยกเว้นการกระทำรัฐวิสาหกิจที่เปิดโอกาสให้มีการตีความโดยเปิดกว้างย่อมไม่เป็นที่ไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ที่ต้องการให้มีการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรีและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 75 ที่วางหลักให้รัฐต้องจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ

ดังนั้น ผู้เขียนจึงศึกษาเปรียบเทียบกับแนวทางของกฎหมายต่างประเทศอันได้แก่ กฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซีย โดยจะศึกษาเฉพาะกรณีของบริษัท Pertamina และกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศสิงคโปร์ โดยจะศึกษาเฉพาะกรณีของบริษัท Temasek Holdings ซึ่งแต่ละประเทศมีแนวทางของข้อยกเว้นการกระทำรัฐวิสาหกิจที่จะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าที่แตกต่างกันออกไป แต่มีลักษณะที่เหมือนกันประการหนึ่ง คือ เป็นลักษณะของข้อยกเว้นที่ต้องตีความตามตัวอักษรอย่างเคร่งครัด ผู้เขียนจะศึกษาแนวทางกฎหมายของแต่ละประเทศ โดยศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย โดยนำมาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติข้อยกเว้นตามมาตรา 4(2) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2560 และหาแนวทางที่เหมาะสมที่สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ต่อไป

บทสรุป

¹ พิเชษฐ์ ณ นคร, ปตท.กับกระแสการค้าปลีก, ใน <https://www.prachachat.net/marketing/news>, (last visited 3 July 2018).

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจที่มีความสำคัญกับประเทศไทย เนื่องจากเป็นรัฐวิสาหกิจแหล่งพลังงานและสถานีบริการน้ำมันที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตามการที่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจ ทำให้การกระทำบางประการของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้เปรียบเอกชน เนื่องจากก่อนหน้าที่จะมีพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีบทบัญญัติที่ว่าด้วยการห้ามค้ากำไรเกินควร การควบคุมราคาและการป้องกันการผูกขาดหลายฉบับ แต่กฎหมายเหล่านั้นเป็นเพียงกฎหมายเสมือนกฎหมายแข่งขัน (quasi-competition law) เท่านั้น เนื่องจากขาดบทบัญญัติว่าด้วยพฤติกรรมอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการแข่งขัน (anti-competitive practices) การจำกัดการแข่งขันในแนวตั้ง (vertical restraints) และการควบรวมกิจการ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายว่าด้วยการแข่งขันที่แท้จริงฉบับแรกของประเทศไทย คือพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 4(2) โดยมีการบัญญัติให้รัฐวิสาหกิจตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า ซึ่งบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ก็เป็นรัฐวิสาหกิจตามนิยามความหมายของพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 การกระทำของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จึงไม่ตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 เช่นเดียวกัน จนกระทั่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 4(2) มีการบัญญัติให้การกระทำของรัฐวิสาหกิจจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 โดยมีข้อยกเว้นเฉพาะในส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค

เมื่อเรากล่าวถึงรัฐวิสาหกิจไทยที่สำคัญและมักจะมีประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าอยู่เสมอ คือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดยเมื่อปลายปี 2560 ที่ผ่านมามีกรณีที่สถานีบริการน้ำมันบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เปิดให้บุคคลทั่วไปที่สนใจจะมาเปิดสถานีบริการน้ำมันกับบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จะต้องมียี่ห้อ Cafe Amazon ตั้งอยู่ในสถานีบริการน้ำมันของตนด้วย ส่งผลให้ถูกจำกัดโอกาสในการที่จะเลือกผู้ประกอบการร้านกาแฟ ซึ่งพอมียี่ห้อ Cafe Amazon บุคคลภายนอกที่เป็นผู้ประกอบการร้านกาแฟอื่น ก็อาจจะไม่เข้ามาแข่งขันเพราะมองว่าอาจเป็นการไม่คุ้มทุนที่จะมีถึง 2 ร้านในสถานีบริการน้ำมันเพียงแห่งเดียว ซึ่งทำให้เกิดประเด็นปัญหาคือบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ในฐานะรัฐวิสาหกิจจะตกอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 หรือไม่ เพราะข้อยกเว้นตามมาตรา 4(2) มีการบัญญัติข้อยกเว้นเฉพาะในส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค ถ้ามีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นว่า มีมติคณะรัฐมนตรีออกมานุญาตให้บริษัท ปตท. จำกัด

(มหาชน) สามารถมีพฤติกรรมบังคับบุคคลทั่วไปที่จะมาเปิดสถานบริการน้ำมัน ได้ว่าการเปิดสถานบริการน้ำมันจะต้องมีเงื่อนไข คือ มีร้าน Cafe Amazon บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จะอ้างได้หรือไม่ว่ามติคณะรัฐมนตรีนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพราะช่วยให้บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) สามารถทำกำไรได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ สามารถนำส่งรายได้จำนวนมากให้กับกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มาโดยตลอด ประมาณร้อยละ 51.11 (ข้อมูล ณ วันที่ 5 กันยายน 2560) และผลสุดท้ายที่ตามมาคือ เป็นการช่วยรัฐให้มีงบประมาณสำหรับพัฒนาประเทศ จะทำให้บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ไม่ต้องตกอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 อยู่เช่นเดิม เนื่องจากเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 4(2)

จากการศึกษาเปรียบเทียบการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจไม่ให้ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า ในกรณีบริษัท Pertamina ตามกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซียและบริษัท Temasek Holdings ของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศสิงคโปร์ มีแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในประเด็นดังกล่าว 2 กรณี ได้แก่

1. ตามแนวทางกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซีย รัฐวิสาหกิจจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า เว้นแต่จะสามารถพิสูจน์ได้ว่า “พฤติกรรม” ดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐเพื่อสาธารณประโยชน์ ถ้ารัฐวิสาหกิจไม่สามารถพิสูจน์เข้าเงื่อนไขได้ก็ต้องมาอยู่ภายใต้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า อย่างไรก็ตามแม้ว่าบริษัท Pertamina ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจจะพิสูจน์ให้เข้าเงื่อนไขทั้ง 2 ประการ ได้แก่ การกระทำของบริษัท Pertamina เป็นไปตามกฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐและมีเจตนาพิเศษเพื่อสาธารณประโยชน์ ก็ยังคงต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของ KPPU ในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าจะคำนึงถึงความจำเป็นของการกระทำของรัฐวิสาหกิจนั้นว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่จะต้องมีการจำกัดการแข่งขันทางการค้า สิ่งไหนจะทำให้เกิดผลดีต่อประเทศอินโดนีเซียมากกว่ากัน และข้อยกเว้นการกระทำรัฐวิสาหกิจอันเป็นการจำกัดการแข่งขันทางการค้านั้นจะต้องอยู่ในวิถีทางที่น้อยที่สุด

2. ตามแนวทางกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศสิงคโปร์ แม้ว่ากฎหมายสิงคโปร์ไม่ได้มีบทบัญญัติข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจที่เฉพาะเจาะจง แต่ข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นการยกเว้นให้แก่ “พฤติกรรม” ทางการค้าที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือตามคำสั่งของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ซึ่งข้อยกเว้นดังกล่าวนี้ทั้งรัฐวิสาหกิจและธุรกิจเอกชนสามารถใช้ประโยชน์ได้เหมือนกัน แต่ไม่ได้มีการกล่าวถึงการกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจหรือมีบทบัญญัติยกเว้นมิให้รัฐวิสาหกิจตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัตินี้เอาไว้ ซึ่งกรณีที่บริษัท Temasek Holdings เป็นรัฐวิสาหกิจก็ต้องอยู่ภายใต้ The Competition Act 2004 เพียงแต่ด้วยลักษณะบางประการของบริษัท Temasek Holdings ที่เป็นรัฐวิสาหกิจที่คอยทำหน้าที่ในการเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการไปลงทุนทั้งในประเทศและนอก

ประเทศสิงคโปร์ จึงไม่สามารถพิจารณาได้ว่าบริษัท Temasek Holdings นั้นมีการกระทำความผิดตามบทบัญญัติ The Competition Act 2004 หรือไม่ แต่เมื่อไปพิจารณาในบริบทย่อย ที่มีบริษัท Temasek Holdings เข้าไปถือหุ้น อยู่ นั่น ก็ยังพบการกระทำความผิดตามบทบัญญัติ The Competition Act 2004 และจะต้องมีการตีความข้อยกเว้นของรัฐวิสาหกิจโดยเคร่งครัด กล่าวคือ ข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นการยกเว้นให้แก่ “พฤติกรรม” ทางการค้าที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือตามคำสั่งของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ซึ่งข้อยกเว้นดังกล่าวนี้ทั้งรัฐวิสาหกิจและธุรกิจเอกชนสามารถใช้ประโยชน์ได้เหมือนกัน โดยการพิจารณาว่าจะมีการยกเว้นให้รัฐวิสาหกิจดังกล่าวนี้ ไม่ต้องตกอยู่ใน The Competition Act 2004 จะต้องขึ้นอยู่กับคณะกรรมการแข่งขันทางการค้าและผู้บริโภคแห่งสิงคโปร์ (CCCS) ว่าจะมีดุลพินิจต่อการกระทำของรัฐวิสาหกิจนั้นอย่างไร โดยต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อ การจำกัดการแข่งขันทางการค้าเป็นสำคัญ

การแก้ไขปัญหาคำพิพากษาศาลตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจทั้งสองแนวทาง จะเห็นได้ว่าการตีความข้อยกเว้นโดยจำกัดอย่างยิ่ง โดยหลักคือ รัฐวิสาหกิจจะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายแข่งขันทางการค้า ซึ่งข้อยกเว้นจะมีได้ก็จะต้องมีการตีความโดยจำกัดอย่างยิ่ง กล่าวคือ แนวทางการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจของประเทศอินโดนีเซียที่รัฐวิสาหกิจจะต้องมีการพิสูจน์ให้ได้ว่า “พฤติกรรม” ดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐเพื่อสาธารณประโยชน์ ถ้าไม่สามารถพิสูจน์ได้รัฐวิสาหกิจดังกล่าวก็จะต้องมาอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแข่งขันทางการค้าอยู่ดี โดยถึงแม้จะเข้าเงื่อนไขการพิสูจน์ทั้งสองประการได้แก่ การกระทำความผิดของรัฐวิสาหกิจเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐโดยมีเจตนาพิเศษเพื่อสาธารณประโยชน์ ก็ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซียหรือ KPPU อยู่ดี และตามแนวทางการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจของประเทศสิงคโปร์ที่ยกเว้นให้แก่ “พฤติกรรม” ทางการค้าที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือตามคำสั่งของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ซึ่งข้อยกเว้นดังกล่าวนี้ทั้งรัฐวิสาหกิจและธุรกิจเอกชนสามารถใช้ประโยชน์ได้เหมือนกัน

ข้อเสนอแนะ

1. จากปัญหาการตีความยกเว้นรัฐวิสาหกิจไทยตามมาตรา 4(2) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ที่มีการตีความไม่ชัดเจน และไม่ใช่อำนาจการตีความข้อยกเว้นโดยจำกัดอย่างยิ่ง วิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสม คือ แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 4(2) แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 โดยควรมีข้อยกเว้นโดยจำกัดอย่างยิ่งตามแบบแนวทางข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซีย โดยวางหลักเกณฑ์การพิสูจน์ให้รัฐวิสาหกิจจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า

พฤติกรรมของตนในแต่ละกรณี เป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างไร โดยถ้าพิสูจน์ให้คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าเห็นไม่ได้ การกระทำของรัฐวิสาหกิจก็ต้องมาอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าอยู่ดี ทั้งนี้การจำกัดการแข่งขันทางการค้า จะต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็นเท่านั้นหรือแนวทางข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจของประเทศสิงคโปร์ กล่าวคือ ข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นการยกเว้นให้แก่ “พฤติกรรม” ทางการค้าที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือตามคำสั่งของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ตรายใดที่ไม่ทำให้เป็นการขัดขวางการปฏิบัติงานตามกฎหมายหรือตามที่ได้รับมอบหมาย สุตท้ายรัฐวิสาหกิจดังกล่าวก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

จากการศึกษากฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซียและประเทศสิงคโปร์ ทำให้ได้เห็นแนวทางการศึกษาถึงการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจที่จะไม่ต้องตกอยู่ในบังคับของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า โดยได้ข้อสรุปว่าการตีความข้อยกเว้นของรัฐวิสาหกิจควรที่จะมีการตีความโดยจำกัดอย่างยิ่ง เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศเกิดความเสรีและเป็นธรรมอย่างแท้จริง โดยแนวทางกฎหมายของทั้งสองประเทศล้วนแต่มีความน่าสนใจและสามารถนำมาพัฒนากฎหมายการแข่งขันทางการค้าของไทยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ แต่รูปแบบการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจของประเทศอินโดนีเซียมีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากกว่าเนื่องจากรูปแบบขององค์กรธุรกิจที่จะเข้าข้อยกเว้นไม่ต้องตกอยู่ในบังคับของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าได้นั้น จะต้องมีการพิสูจน์ให้คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าของอินโดนีเซียหรือ KPPU เห็นให้ได้ว่า การกระทำของตนนั้นเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างไร และถ้าพิสูจน์ให้คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าเห็นไม่ได้ตามเงื่อนไขดังกล่าว การกระทำของรัฐวิสาหกิจดังกล่าวก็ยังคงต้องมาอยู่ภายใต้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าอยู่ดี นอกจากนี้ยังต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของ KPPU เป็นรายกรณีไป การจำกัดการแข่งขันที่มีได้จะต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็น แนวทางของกฎหมายอินโดนีเซียจึงมีความเป็นรูปธรรมมากกว่าแนวทางการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจของประเทศสิงคโปร์ นอกจากนี้ยังเป็นการผลักภาระไปให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ พิสูจน์ว่าพฤติกรรมของตนนั้นสมควรที่จะเข้าข้อยกเว้นหรือไม่ โดยคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าไม่จำเป็นต้องลงไปหาข้อมูลเอง ส่วนแนวทางของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของสิงคโปร์แม้เป็นการตีความโดยจำกัดอย่างยิ่งแล้ว แต่การพิจารณาพฤติกรรมต่างๆของรัฐวิสาหกิจยังคงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าอยู่ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าเกิดขึ้นเลย (อยู่ในกระบวนการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า โดยตอนนี้ยังใช้เป็นคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าชุดเดิมก่อนที่มีพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตามแนวทางของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของสิงคโปร์จำเป็นจะต้องมีการตีความหรือให้คำนิยามความหมายของข้อยกเว้นอย่างชัดเจน ดังนั้นการที่เราแนะนำแนวทางการตีความ

ข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจของประเทศสิงคโปร์มาใช้กับกฎหมายไทยอาจจะเกิดความไม่แน่นอนได้ว่าจะมีทิศทางเป็นแบบไหนต่อไป ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรว่าแนวทางตามกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศอินโดนีเซียมีความเหมาะสมกับการนำมาปรับใช้กับการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจที่จะไม่ตกอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มากกว่าแนวทางของประเทศสิงคโปร์ด้วยเหตุผลตามที่ได้อธิบายมาข้างต้นนั่นเอง

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มาตรา 4(2) ตามแนวทางกฎหมายอินโดนีเซีย

“มาตรา 4 พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำของ

(2) รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค แต่ต้องเป็นการกระทำไปเท่าที่จำเป็นและคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อการแข่งขันทางการค้า”

การบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 โดยมีการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจโดยจำกัดอย่างยิ่ง จะช่วยสร้างการแข่งขันให้มีความเสมอภาคและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าในต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการปรับตัวต่อการเปิดเสรีในอนาคต เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นเอกภาพในกิจการที่รัฐวิสาหกิจแข่งขันกับเอกชน

2. การที่ผู้เขียนศึกษาแนวทางการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจไม่ให้ตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายการแข่งขันทางการค้า โดยเปรียบเทียบกับแนวทางข้อยกเว้นของประเทศอินโดนีเซียและสิงคโปร์เพื่อนำมาพัฒนาแนวทางการตีความข้อยกเว้นรัฐวิสาหกิจของไทยต่อไป ผู้เขียนยังได้เสนอแนะแนวทางการศึกษา ในครั้งต่อไปว่า ควรมีการศึกษาถึงเรื่องของการบัญญัติกฎหมายการแข่งขันทางการค้าในอาเซียนให้มีความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากนโยบายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายการแข่งขันทางการค้ามีความสำคัญในการก่อให้เกิดการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรมและช่วยคุ้มครองกระบวนการแข่งขันในตลาด นอกจากนี้การแข่งขันยังนำมาซึ่งประโยชน์ต่าง ๆ ในทางเศรษฐศาสตร์อีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ นโยบายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายการแข่งขันทางการค้ายังมีบทบาทสำคัญต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอีกด้วย เมื่อพิจารณากรณีของอาเซียนมีการตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีแข่งขันในตลาดและบทบาทของนโยบายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายการแข่งขันทางการค้าว่าจะช่วยทำให้อาเซียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน และเป้าหมายในการเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม ดังนั้น ใน AEC Blueprint 2015 และ AEC Blueprint 2025 จึงได้มีการวางกรอบนโยบายการแข่งขันทางการค้าไว้เพื่อให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ได้ โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องมีนโยบายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายการแข่งขันทางการค้าที่อยู่บนพื้นฐานของแนวปฏิบัติที่ดีเลิศระหว่างประเทศ (International Best Practices) และ ASEAN Regional Guidelines on Competition ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า ASEAN Guidelines โดยให้ทำหน้าที่เป็นกรอบนโยบายการแข่งขันทางการค้าร่วมกันของทุกประเทศสมาชิก ASEAN โดยมุ่งหมายให้เกิดสภาพการแข่งขันที่เป็นธรรมในตลาดภายในประเทศสมาชิกอาเซียนและตลาดร่วมของอาเซียน ส่วนประเทศที่มีกฎหมายการแข่งขันทางการค้าบังคับใช้อยู่แล้ว ดังเช่น กรณีของประเทศไทย และประเทศอินโดนีเซีย ประเทศสมาชิกเหล่านี้ควรจะต้องพัฒนากฎหมายการแข่งขันทางการค้าภายในให้สอดคล้องกับหลักการของ ASEAN Guidelines เช่นเดียวกัน ถ้าหากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหลาย สามารถนำ ASEAN Guidelines มาปฏิบัติตามได้ จะส่งผลให้ช่วยเร่งรัดการพัฒนาการของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าภายในประเทศสมาชิกอาเซียนได้ นอกจากนี้ยังช่วยสนับสนุนเป้าหมายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนอีกด้วย

กฎหมายการแข่งขันทางการค้าฉบับแรกของประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ก่อนที่จะมีการออก ASEAN Regional Guidelines on Competition Policy ดังนั้น จึงพบว่ายังมีหลาย ๆ ส่วนของกฎหมายฉบับนี้ที่ไม่สอดคล้องกับหลักการของ ASEAN Guidelines และยังมีบทบัญญัติบางส่วนในกฎหมายฉบับนี้ที่ไม่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่ดีเลิศระหว่างประเทศอีกด้วย เช่น ในเรื่องข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายให้กับรัฐวิสาหกิจ การกำหนดบทลงโทษทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษจำคุกกับการฝ่าฝืนบทบัญญัติที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงทางเศรษฐกิจ เช่น กรณีของการฝ่าฝืนพฤติกรรมทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ความเป็นอิสระของโครงสร้างองค์กรผู้บังคับใช้กฎหมาย ด้วยปัญหาทั้งหลายเหล่านี้ประกอบกับคำวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้เกิดการริเริ่มการปฏิรูปกฎหมายการแข่งขันทางการค้าขึ้น โดยรัฐบาลตระหนักได้ว่ากฎหมายการแข่งขันที่ดีและมีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาลได้เพราะจะช่วยส่งเสริมการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรมในประเทศพร้อมทั้งเปิดโอกาสในการเข้าสู่ตลาดของไทยและมีส่วนช่วยพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการค้า การลงทุนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การแข่งขันในตลาดจะทำให้ผู้ประกอบการหันมาแข่งขันกันในด้านราคา และพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการ ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาทางนวัตกรรมและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการในตลาดที่มากยิ่งขึ้น การปฏิรูปกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของไทยเสร็จสมบูรณ์และนำมาสู่การบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าฉบับใหม่ของไทยในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 แต่อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ก็ยังคงต้องมีการพัฒนาต่อไปดังเช่นการศึกษาในครั้งนี้ของผู้เขียน เพื่อให้บทบัญญัติกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของไทยมีความสอดคล้องกับ ASEAN Regional

Guidelines on Competition Policy และพัฒนาให้บทบัญญัติกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของไทยมีความสอดคล้องกับประเทศอื่นในอาเซียนต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รัฐวิสาหกิจไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

เจษฎา มีบุญลือ. ความมั่นคงแห่งชาติ : การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2561.

ชานินทร์ กรชัยเชียรและวิชา มหาคุณ. การตีความกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชวนพิมพ์, 2548.

นภาพรณัฒน์ พิพัฒน์. ถอดคดีเอ็นเอเทมาเส็ก ทุนยักษ์ผงาดโลก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2549.

นฤมล สอาดโคม, ยุทธนา เศรษฐปราโมทย์, สุชาวัลย์ พงษ์อำไพ และภูมินทร์ บุตรอินทร์. เจาะลึกแปรรูป ปตท. กรุงเทพมหานคร : คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2561.

พิพัฒน์ ไทยอารี. หลักการแปรรูปรัฐวิสาหกิจกับรัฐวิสาหกิจไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

พิพัฒน์ ไทยอารีและพิมลจรรยา นามวัฒน์. แนวความคิดเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530.

ศักดิ์ดา ธนิตกุล. กฎหมายแข่งขันทางการค้าของประเทศสมาชิกอาเซียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.

ศูนย์ส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศสมาคมอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทย. คู่มือการลงทุนใน สาธารณรัฐอินโดนีเซีย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ สมาคมอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทย, 2556.

สมยศ เชื้อไทย. กฎหมายมหาชนเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553.

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. คู่มือนโยบายและกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของอาเซียน สำหรับนักธุรกิจ ปี 2556. กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขานุการอาเซียน, 2556.

สรวิศ ลิ้มปรีงมี. กฎหมายการแข่งขันทางการค้า: แนวคิดพื้นฐาน เจตนารมณ์ และปัญหา ฉบับรวบรวมบทความ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543.

A TOOLKIT. Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Washington: International Bank for Reconstruction and Development, 2014.

Cavinder Bull SC. Competition Law and Policy in Singapore. Singapore: Academy Publishing, 2009.

Cosmo Graham. EU and UK Competition Law. London: Pearson Education Limited, 2010.

- Daniel A. Crane and Eleanor M. Fox. Global Issues in Antitrust and Competition Law. London: A Thomson Reuters business, 2010.
- Dierdre Grace Morgan. The Singapore Constitution: A Brief Introduction. Singapore: Singapore Management University, 2013.
- Herbert Hovenkamp. Federal Antitrust Policy The Law of Competition and Its Practice. London: A Thomson Reuters business, 2011.
- Lim Chong Kim and Corinne Chew. “Mergers” in Competition Law and Policy in Singapore. Singapore: Academy Publishing, 2015.
- Louis Vogel. Global Competition Law. Paris: Law Lex, 2015.
- OECD. OECD Reviews of Regulatory Reform INDONESIA. Jakarta: Secretary - General of the OECD, 2012.
- R. Ian McEwin. Intellectual Property Competition Law and Economics In ASIA. Oxford: Hart Publishing, 2011.
- Tina Grant. International directory of company histories. New York: St. James Press, 2004.

วิทยานิพนธ์

- กมลนัยน์ ชลประทีน. “มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับในการแข่งขันระหว่างรัฐวิสาหกิจกับเอกชนในธุรกิจสายการบินภายในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.
- จันทจิรา เอี่ยมมยุรา. “วิสาหกิจมหาชน (รัฐวิสาหกิจ) ในกฎหมายไทย : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวิเคราะห์ข้อความคิด.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ชลธิชา แข็งสารีกิจ. “ปัญหาทางกฎหมายการให้สิทธิพิเศษแก่รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- สัตกพล ภูมรินทร์. “ปัญหาทางกฎหมายของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจประเภทที่จัดตั้งโดยพระราชบัญญัติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- สุรัตน์ชัย มั่นศรีถาวร. “ปัญหาการผูกขาดทางการค้าของรัฐวิสาหกิจภายใต้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557.

บทความ

กนกนัย ฉาวรพานิช. กฎหมายแข่งขันทางการค้าภายใต้ร่มเงาของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : ความล่งรอย หรือ ความย้อนแย้ง. วารสารรพี 60 (2560): 229-230.

กัญจน์ศักดิ์ เพชรานนท์. บทวิเคราะห์พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560: ขอบเขตการบังคับใช้และการควบคุมพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กันยายน 2561): 617.

ณัฐพล ยิ่งกล้า. แนวนโยบายแห่งรัฐตามร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช...(ฉบับผ่านประชามติเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559). ใน เอกสารของสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 2-3. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560.

มงคล เทียนประเทืองชัย. ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์กับการตีความกฎหมาย. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต 3 (มีนาคม 2553): 134.

อรุณ ภาณุพงศ์. การตีความกฎหมาย. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 26 (กันยายน 2541): 122.

Deborah Healey. Application of Competition Laws to Government in Asia: The Singapore Story. ASLI Visiting Fellow 25 (March 2011): 15.

Manaek SM PASARIBU, Challenges of Indonesian Competition Law and Some Suggestions for Improvement, ERIA Discussion Paper Series, p.3. Jakarta: Komisi Pengawas Persaingan Usaha, 2001.

Yasmin Sungkar. Indonesia State Enterprises: from State Leadership to International Consensus. Journal of Indonesian Social Sciences and Humanities 1 (January 2008): 17.

รายงานการวิจัย

จันทร์ธิดา กลัมพากร. รายงานการศึกษาเรื่อง Predatory Pricing ของ OECD ปี 1989. สำนักงานคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า. กรุงเทพมหานคร, 2546.

Syumsul Maarif. Competition Law And Policy in Indonesia. Komisi Pengawas Persaingan Usaha. Jakarta, 2001.

รายงานการประชุมทางวิชาการ

KPPU. ANNUAL REPORT ON COMPETITION POLICY DEVELOPMENTS IN INDONESIA in Directorate For Financial and Enterprise Affairs Competition Committee, p.9. Indonesia: Organization for Economic Co-operation and Development, 2006.

จุดสาร เอกสารอัดสำเนาและเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

พริมา คำวิจิตรมณีจ. มองโลกแข่งขัน : Competition Focus. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า, 2560. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

สิ่งพิมพ์รัฐบาลและเอกสารอื่น ๆ ของทางราชการ

สถานิติบัญญัติแห่งชาติ. “บันทึกการประชุมของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า.” 15 พฤศจิกายน 2559.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. “หนังสือที่ กค 0803.2/4474 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า.” 11 สิงหาคม 2559.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. “หนังสือกระทรวงพาณิชย์ ที่ พณ 0409/14 เรื่อง การเสนอร่าง พ.ร.บ. การแข่งขันทางการค้า.” 15 มกราคม พ.ศ. 2559.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. “วาระปฏิรูปที่ 12 : การปฏิรูปกฎหมายแข่งขันทางการค้า.” สิงหาคม 2558.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. “รายงานการศึกษาคุณ ฒ ศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย.” 4-7 มีนาคม 2556.

สื่อไม่ตีพิมพ์

พิเชษฐ์ ฒ นคร. ปตท.กับกระแสการค้าปลีก. ใน <https://www.prachachat.net/marketing/news>. (last visited 3 July 2018).

ศูนย์พัฒนาการค้าและธุรกิจไทยในอาเซียน สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. การจัดตั้งบริษัทอินโดนีเซีย. ใน <http://www.cks.ditp.go.th>. (last visited 28 July 2018).

Competition and Consumer Commission of Singapore, Proposed Joint Venture between Deutsche Lufthansa AG and Singapore Airlines Limited, at <https://www.cccs.gov.sg>, (last visited 23 September 2018).